

900. jubileum chrámu sv. Mikuláše ve Znojmě

Bohatství lidského ducha

Devět set let po svém vzniku fascinuje chrám sv. Mikuláše svou jedinečností a propůjčuje městu charakteristický ráz. Kolik generací na něm pracovalo, kolik lidských pokolení kolem něho prošlo v průběhu dějin a zanechalo na něm své stopy!

I dnes představuje kostel místo posvěcené, místo sjednocení při společné slavnosti, útočiště města, objekt pro vnímavého pozorovatele. Je svědectvím tvůrčích sil člověka, sil, jež dokázaly proměnit téměř nemožné v názornou, hmatatelnou skutečnost. Bohatství lidského ducha, prasíla lidské fantazie našly v kamenech kostela své trvání. Můžeme se pokochat krásou, která přežila mnohé historické události politické, válečné i společenské a která je ochotna vydat své svědectví o mistrovství a umu lidu minulých generací. V interiéru kostela nás ohromí působivost prostoru, plastičnost forem, barevnost světla a hluboké stíny. Stovkami různých tvarů je náš pohled veden vzhůru a do hloubky prostoru zároveň.

Nejen křesťanská svatyně

Kostely jsou obdivovány jako kulturní památky minulých dob. Žádný však nebyl stavěn jako památka, ale jako posvátný prostor pro ústřední tajemství víry: pro osobní setkávání Boha s člověkem. Kdo v chrámu sv. Mikuláše hledá tuto skutečnost, lépe porozumí architektuře a výzdobě. Ale i ti, co navštěvují tento chrám z jiných důvodů, než jsou záležitosti víry, zde mohou nacházet jistotu a silné zážitky. Jak říká znojemský děkan Jindřich Bartoš: „Když se trochu pohroužíte do sebe a obrátíte pozornost ke svým vnitřním pocitům a odpoutáte se od svého běžného světa, budete se moci ponořit do atmosféry tohoto svatého místa. Potom odhalíte, kolik víry, kolik důvěry v Boha spočívá ve všech uměleckých dílech zde umístěných. Odnese-li si odsud trochu náboženského vnímání, budete mít zároveň i novou sílu pro ‚tam venku‘, sílu do vašich všedních dní, k vašim povinnostem a k životu vůbec.“

Chrám v historii věků

Už kolem roku 1100 se ve Znojmě razily denáry s nápisem sv. Mikuláše jako patrona znojemského kraje. Při založení královského města byl kostel sv. Mikuláše určen jako hlavní. Původní kostel byl v románském slohu a nepochybně menší než dnešní. Stavba byla zničena při velkém požáru v roce 1335. V letech 1338-1440 byl postaven gotický chrám jako sálové trojlodí s neobvyklými kulatými sloupy. Presbytář z přelomu 14. a 15. století dokládá vysokou uměleckou úroveň kameníků vyšlých z pražské parléřovské huti. Dvě boční kaple v barokním slohu byly přistavěny až na počátku 18. století.

Kostel sv. Mikuláše měl původně dvě věže, které stály v rozích končícího presbytáře a rozšiřující se lodi, na severní a jižní straně. Severní věž je asi nejstarší částí kostela. Sloužila současně jako městská hláska, neboť radniční věž ještě nestála. Už v 15. století byla odbourána její nadstřešní část kvůli statickým poruchám vzniklým po požáru z roku 1422. Spodní část se dnes využívá jako předsíň sakristie a další tři patra jako depozitářské místnosti. Ve střeše presbytáře je tato stará věž naznačena pouze nízkým jehlanem. Jižní věž sloužila až do 19. století. Byly na ní dva staré zvony, které se zachovaly dodnes. V roce 1832 se na věži objevily velké trhliny, proto se roku 1836 přikročilo k její demolici po úroveň střechy kostela. Nakonec byla v roce 1845 zbourána až do základů. Na jejím místě bylo postaveno nové točité schodiště přístupné zvenčí a směřující do půdního prostoru kostela. Základní kámen s nápisem „L. P. 1338 bylo toto dílo započato ve Znojmě/“ byl z bývalé věže přesazen do nového opěrného pilíře. V letech 1843-1847 byla vybudována úplně nová věž v ose před závěrem presbytáře. Je to místo velmi neobvyklé pro gotické kostely. Tato věž je

v novogotickém slohu, původně měla pouze jehlanovitou střechu a jiný systém oken. Kronika říká, že se nikomu nelíbila a že měla mnoho kritiků. Proto při rozsáhlé opravě celého kostela v letech 1904-1906 byla provedena korekce vzhledu věže. Přibyly čtyři postranní jehlanovité věžičky, změnil se novogotický tvar a velikost oken. Střední gotické okno závěru presbytáře však věž nepřestala zakrývat. Protože věž byla stavěna jako zvonice, má velmi nepohodlné až nebezpečné schody po obvodu vnitřních zdí, není přepažena patry, má uprostřed volný prostor pro vytahování zvonů. Z věže není téměř žádný výhled.

Chrám sv. Mikuláše měl dříve pět zvonů, dnes jsou na věži tři. Dva z nich jsou velmi starobylé (díky tomu nebyly zabaveny ani za 2. světové války). Nemají sice vyznačený letopočet, ale kronika je datuje k roku 1442. Větší z nich, zvaný Přibyslavův (podle louckého opata, který ho nechal odlít), má nápis „Hle já, zvon, hlásám světu marnost, požár stejně jako slavnost, válku jako počestný pohřeb“. Jeho váha podle válečných soupisů činí 1750 kg. Uvnitř je na více místech hodně vytlučení, úbytek zvonoviny už mění jeho hlas. Menší zvon s nápisem „Ave Maria, milosti plná, Pán s tebou“ váží přibližně 200 kg. Zvenčí je patrně velké otlučení asi od kladiva bicích hodin. Dnes se s ním zvoní klekání. Třetím zvonem je umíráček vážící přibližně 60 kg. Byl pořízen roku 1953. V kostele najdeme ještě jeden zvon – je umístěn jako památka pod kůrem. Pochází z roku 1630, váží asi 360 kg. Při demontáži z věže v roce 1942 (zabaven pro vojenské účely) praskl. Nakonec se z války vrátil, byl opravován, ale nemá hlas. Při oslavách 900. jubilea přibude na věž čtvrtý zvon. Má jméno „Svatý Mikuláš“ a nápis „Svatý Mikuláši, vypros městu Znojmu a celému kraji, hlubokou víru, vzájemnou lásku a nezlomnou naději, že v Bohu je naše budoucnost“. Váží 1027 kg a vyrobila jej firma Perner z německého Pasova. Jeho cena s veškerým příslušenstvím na automatické zvonění činila 460 794 Kč. Na zaplacení se podíleli sponzorskými dary znojemské firmy a podnikatelé (355 000 Kč), jednotliví dárci (163 600 Kč) a anonymní dárci, kteří přispěli do pokladny u zvonu (9 165 Kč). Všem dárcům patří velký dík. Celkem bylo získáno 527 765 Kč (stav k 10. 9. 2003). Sběrka pokračuje i nadále, neboť v roce 2004 by měl přibýt do kostela pátý zvon s názvem „Panna Maria Chlebová“. Jeho cena bude cca 330 000 Kč.

Vnitřní zařízení kostela je pokladnicí gotického i barokního výtvarného umění. Střed hlavního oltáře vyplňuje obraz patrona chrámu sv. Mikuláše od malíře Daisingera ze Slavonic z roku 1754. Po bocích jsou dvě velké sochy zemských patronů Čech a Dolního Rakouska – sv. Václava a sv. Leopolda. V horní části vedle obrazu Nejsvětější Trojice jsou sochy sv. Cyrila a Metoděje, patronů Moravy. Kamenné sanktuarium o výšce 10 m s miniaturními malbami na mřížce je zachovalým gotickým dílem vyrobeným kolem roku 1500. Nad vchodem do sakristie je nejstarší umělecké dílo chrámu – kamenná socha trpícího Krista pocházející z období kolem roku 1400. Na vítězném oblouku se nachází unikátní kazatelna, nejtypičtější dílo tohoto chrámu, od zdejšího sochaře Josefa Winterhaldera z roku 1760. Představuje stvoření Země, vesmíru a prvních lidí Božím slovem. Vnitřní vybavení chrámu důstojně doplňují varhany z roku 1908 vyrobené firmou Rieger z Krnova, mají celkem 2226 píšťal. Slouží jak k vlastním bohoslužebným účelům, tak pro varhanní koncerty, které se v posledních letech staly pravidelnou součástí kulturního života města.

Generální oprava chrámu

Kostel prožíval se svým městem chvíle slavnostní i těžké. Po staletí odolával nepřízní času i počasí. Naši předkové dokázali včasnými opravami zajistit další existenci kostela. Poslední rozsáhlá oprava celého kostela se uskutečnila začátkem 20. století. A na jeho konci v roce 1994 byla zahájena generální oprava, která si za necelých 10 let vyžádala téměř 19 milionů korun. Z toho stát přispěl částkou 10,5 mil., město Znojmo částkou necelých 6,5 mil. a farnost částkou 2 mil. Nejdříve byla opravena věž (cca 2 mil.), v letech 1995-1996 došlo ke statickému zajištění budovy chrámu (cca 3,5 mil.), v letech 1997-1998 byl opraven presbytář

(cca 4 mil.), v letech 1999-2000 byla opravena střecha hlavní lodě chrámu (cca 2 mil.). Oprava lodi chrámu pokračovala i v 21. století s náklady cca 7,4 mil. Je dobře, že i současná generace o kostel pečuje a snaží se udělat vše proto, aby se Znojmo mohlo těšit z ochrany svého hlavního patrona, sv. Mikuláše, i v budoucnu.

Program oslav

K tak významnému jubileu byla připravena řada akcí. Z těch, které už proběhly, připomeňme Den otevřených dveří. Návštěvníci si mohli prohlédnout 20. září celý kostel včetně prostor, které jsou běžně nepřístupné – půdní prostor, hrobku, též farní budovu. V sobotu 27. září se uskuteční slavnostní koncert – výběr z díla Antonína Dvořáka. V neděli 28. září, na svátek patrona české země sv. Václava, se uskuteční jubilejní slavnost, při které dojde k posvěcení a zavěšení nového zvonu. Slavnostní bohoslužbu bude celebrovat brněnský biskup Vojtěch Cikrle.

Kostel sv. Mikuláše impozantně dotváří dramatickou siluetu historického Znojma. Město má díky němu nádherný architektonický skvost, důstojný svatostánek. Nejenom v době oslav vstupujme do něj – ať jsme věřící či nevěřící – s hlubokou úctou a pokorou. Buďme na něj, my Znojmáci, hrdí! Vždyť farní kostel sv. Mikuláše patří mezi nejvýznamnější moravské vrcholně a pozdně gotické církevní stavby.